

Економічна теорія

Ірина НАЗАРОВА

**ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ
У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН**

Резюме

У сучасній економіці швидко змінюється формат взаємовідносин між контрагентами через тотальне запровадження інформаційних технологій та електронного документування. Цей процес розвивається в умовах недостатнього напрацювання щодо виокремлення основних ознак електронних документів, дослідження їхньої сутності, а також підтвердження легітимності таких документів. У статті досліджено формування законодавчого підґрунтя сучасного електронного документообігу, систематизовано та узагальнено чинні нормативно-правові документи, що регулюють оформлення та рух електронних документів.

Розвинені загальні положення визнання електронних документів з адаптацією до міжнародних стандартів корпоративного обліку. У результаті порівняльного аналізу нормативно-правових актів виявлено невідповідність у формуванні та визнанні електронних документів. Обґрунтовано необхідність класифікації документів у електронній формі щодо способів їх формування, зберігання і підтвердження.

© Ірина Назарова, 2023.

Назарова Ірина, к. е. н., доцент, кафедра обліку і оподаткування, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна. ORCID: 0000-0001-8942-3998 Емейл: niyu2016@gmail.com

Ключові слова

Електронний документ; електронне документування; електронний документообіг; цифровий документ; електронно-цифровий підтверджувальний документ.

Класифікація за JEL: F29, G30, M40, M41.

2 рисунки, 2 таблиці, 28 джерела літератури.

Постановка проблеми

Запровадження у ХХ ст. комп'ютерної техніки, новітніх засобів зв'язку й можливостей швидкої передачі інформації привело до виникнення нової ери економічних відносин – інформаційної, або електронної. Вона характеризується значними можливостями передачі та приймання інформації, розширенням сфери діяльності бізнесових одиниць, збільшенням швидкодії та спрощенням інформаційного обміну. За таких умов потребує удосконалення процес оформлення взаємовідносин між суб'єктами господарювання, або їх документування. Класичний спосіб фіксації угод за допомогою паперових документів втрачає свою актуальність, оскільки сповільнює виконання домовленостей. Відповідно виникають нові форми оформлення взаємовідносин, що не потребують довготривалої та дорогавартісної передачі, легко оформляються і відновлюються. Таким чином, на заміну паперовим засобам фіксації інформації приходять комп'ютерні технології збору, зберігання і передачі інформації.

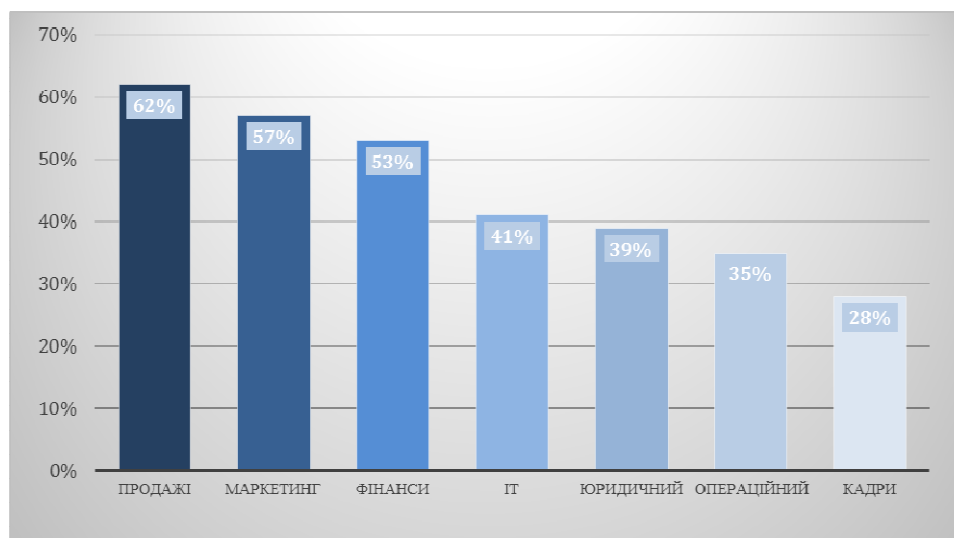
Першими технічними засобами у сфері електронної фіксації інформації були машинозчитувальні пристрої, відповідно документи, сформовані такими пристроями, називали «машинозчитувальними». Їх задіявали лише на початковому етапі автоматизованого опрацювання інформації, а саме: в автоматичному зчитуванні та введенні даних у машину. Пізніше, у 1990-х роках змінено формат машинного документування, за якого документи на всіх стадіях

свого існування (від створення до ліквідації) перебували в електронній формі й відповідно отримали назву «електронних документів».

З того часу електронне документування все більше удосконалювали і завдяки його перевагам, зокрема легкій відтворюваності та постійній доступності, його все більше використовували бізнес-структури усього світу. Так, згідно з дослідженням діджиталізації документування в країнах Північної Америки, Європи та Азіатсько-Тихоокеанського регіону, яке провела компанія Forrester Consulting від імені компанії Adobe у 2020 р., більшість суб'єктів господарювання, а саме – 72%, використовують поєднання паперового й електронного документування (Forrester Consulting, 2020). Щодо питомої ваги використання електронних документів різними структурними одиницями, то в 2020 р. простежується суттєва різниця між напрямками роботи та їх застосуванням (рис. 1).

Рисунок 1

Використання електронного документування за напрямками діяльності

Джерело: сформовано автором на основі (Forrester Consulting, 2020).

Так, електронні документи найбільше використовують відділи продажів (62%), маркетингу (57%) й фінансів (53%), а структури з документування кадрового, операційного та юридичного забезпечення меншою мірою послуговуються ними.

Оцінка загальної структури документації суб'єктів господарювання країн з ринковою економікою вказує на те, що питома вага електронних документів доволі висока. Відповідно виникає потреба у вивченні сутності вказаних документів, визначенні основних ознак їх належності до електронних, оцінці вітчизняних та міжнародних нормативно-правових засад визнання легітимності таких документів.

Огляд літератури

Незважаючи на зростання популярності електронних документів, дослідженню їхньої сутності та законодавчих засад приділено недостатньо уваги. Серед українських науковців детально систему документування (в т. ч. електронну) вивчала Т. А. Бутинець, яка прив'язувала електронні документи до певних технічних засобів (комп'ютерів) та вважала, що всі екранні облікові форми та комп'ютерні дані є документами (Бутинець, 2001). С. В. Івахненко (2008) досліджував електронні документи як важливу складову комп'ютерно-комунікаційної форми обліку й стверджував, що вони є сукупністю певних складових: фізичної реєстрації інформації, форми її подання, активізації визначеної діяльності. Н. В. Голячук (2012) розглядала еволюцію облікових інформаційних систем і технологій та обґрунтувала сутність електронного документування не з позиції засобів реєстрації інформації, а щодо носіїв інформації: як електронну (безпаперову) технологію роботи, що передбачає виникнення паперової форми лише як копії документа. А. В. Янчев (2015) визначав електронний документ як основний інструмент організації віртуального бізнесу, що забезпечує взаємодію елементів інфраструктури віртуальних підприємств, інформаційних технологій та вхідних елементів зовнішнього інформаційного простору. Найбільш повне та різностороннє дослідження електронного документування, зокрема сутності електронного документа, провели В. Я. Плаксієнко, І. М. Назаренко, К. С. Жадько, С. А. Гаркуша (2021), які зібрали найбільш поширенні трактування цього поняття. Проте більшість українських науковців досліджували електронні документи з позиції національної практики на основі українського законодавства. Водночас з огляду на інтеграційні процеси нашої країни й прагнення України бути частиною розвинутої світової економіки необхідно дослідити відповідність національних норм визнання електронних документів міжнародним та окреслити напрями їх удосконалення.

Певні аспекти електронного документування також досліджували зарубіжні науковці. Так, Д. Хаттенлохер, А. Молл визначили структуру електронних документів та можливості наближення їх форми до паперового аналога через кодування із збереженням зовнішнього вигляду, що значно полегшило б визнання таких документів (Huttenlocher & Moll, 2000). С. К. Кушибек вивчала правове регулювання електронного документування й трактувала електронний документ як вид документів, що існує лише в цифровому вигляді і є інформаційним продуктом новітніх електронних інформаційних технологій (Kushybek, 2021). Г. Варбанова досліджувала трактування електронних документів, правове регулювання та їх визнання як докази в цивільному процесі на національному та міжнародному рівнях (Varbanova, 2020). А. К. Кусаїнова, Д. О. Кусаїнов, Б. С. Жумагулов, Ж. К. Симтіков, Б. О. Жангутін провели аналіз трактування електронних документів у регулятивних документах різних країн світу, а також їхній вплив на визнання таких документів легітимними (Kussainova et al., 2020). А. Н. Імамназаровна розглядала нормативно-правові аспекти визнання електронних документів у країнах Центральної Азії, зокрема вказувала на необхідність засвідчення електронних документів, створених юридичною особою, печаткою та її відображення під час візуалізації таких документів (Imamnazarovna, 2020). Оцінюючи тематику наукових досліджень електронних документів, проведених зарубіжними авторами, варто зазначити, що переважно в них розглянуто нормативне регулювання чи юридичні аспекти визнання електронних документів і значно менше – визначення їхньої сутності.

Мета дослідження – вивчення сутності електронних документів через окреслення рамок цього поняття у міжнародних та нормативно-правових актах України для визначення єдиних параметрів визнання електронних документів на міжнародному та національному рівнях.

Методологія

Теоретичну й методичну основу дослідження становлять загальнонаукові, спеціальні та емпіричні методи пізнання процесів і фактів. Для емпіричного обґрунтування необхідності дослідження електронного документування застосовано статистично-аналітичний метод оцінювання питомої ваги електронних документів у загальній системі документації на підставі даних, зібраних з відкритих джерел інформації за 2020 р. У результаті виявлено значну питому вагу електронних документів у загальній документації бізнес-структур, а також залежність ступеня діджиталізації документування від напрямів діяльності структурних підрозділів суб'єктів господарювання. Для більшої наочності результати дослідження подаються частково у візуальній формі за допомогою графічного методу.

Дослідження сутності поняття «електронний документ» проводилось з використанням бібліографічного методу на основі компоративного аналізу пошуку за ключовими словами у вітчизняних і міжнародних нормативно-правових документах. Це дало змогу зробити пропозиції щодо удосконалення наявного дефініційного апарату, зокрема терміна «електронний документ», для врахування новітніх реалій і можливостей електронного документування, а також здійснити розмежування окремих видів електронних документів залежно від способу їх створення, передачі, отримання та підтвердження.

Крім цього, використано історичний метод для дослідження формування законодавчого підґрунтя сучасного електронного документообігу та відображення швидкої діджиталізації в оновленні нормативно-правових актів, що регулюють формування та обіг електронних документів.

Результати дослідження

Перші документи, сформовані обчислювальними машинами, виникли ще у 1970-х роках минулого століття. Проте вони були експериментальними, їх використовували тільки для внутрішніх потреб та переважно дублювали в уже звичній паперовій формі. За умови збільшення швидкодії обміну інформаційними даними, віддаленого спілкування з партнерами більш зручними в користуванні та доцільними з практичної точки зору виявились електронні документи. Водночас у зв'язку з їх особливою нематеріальною формою виникла необхідність у нормативно-правовому врегулюванні їх застосування й визнання.

Перші законодавчі ініціативи щодо визнання та окреслення сутності електронних документів були впровадженні в країнах Європейського Союзу та США. Зокрема, у 1997 р. в Німеччині набув чинності «Закон про цифровий підпис», який був частиною (ст. 3) «Закону про регулювання основних умов надання інформаційних і комунікаційних послуг» (Informations- und Kommunikationsdienste-Gesetz – IuKDG August 1 1997). Цей нормативний документ був одним із перших регулятивних актів щодо визнання електронних документів.

В інших європейських країнах визнання електронних документів відбулося дещо пізніше. Так, у Великобританії лише у травні 2000 р. для таких цілей ухвалено «Закон про електронні засоби зв'язку» (Electronic Communications Act 2000 (UK)), а у Франції були внесені зміни до гл. VI Цивільного кодексу (яка переважно стосувалася форми й доказової сили договорів). Крім того, їх основний акцент спрямований на створення загальних норм, що дають змогу зрівняти юридичну силу електронних документів та підписів з власноручною їх формою у всіх сферах правовідносин (Дутов, 2002).

Визнання електронного документування на міжнародному рівні відбулося у кінці 1990-х та на початку 2000-х років, коли Європейський Парламент прийняв дві основоположні директиви.

Директива № 1999/93/ЄС від 13.12.1999 р. про електронні підписи (Directive 1999/93/EC, 1999) встановлювала норми юридичного підтвердження електронних документів через застосування електронних підписів і вимоги до держав-членів щодо умов їх сертифікації.

Згідно з директивою № 2000/31/ЄС від 08.06.2000 р. про електронну комерцію (Directive 2000/31/EC, 2000) визначено загальні засади розвитку електронної комерції, а саме: надання юридичної сили документам (у т. ч. контрактам) в електронній формі, усунення створених бар'єрів у їх використанні й забороняється заперечення їх законної сили тільки на підставі електронної форми.

Водночас такі самі ініціативи щодо визнання електронних документів також були ухвалені в США. Так, Конгрес США затвердив у 1999 р. «Уніфікований закон про електронні транзакції» (Uniform Electronic Transaction Act, 1999) та в січні 2000 р. «Закон про електронні підписи у світовій та національній торгівлі» (Electronic Signatures in Global and National Commerce Act, 2000), основні положення яких застосовуються сьогодні.

Нині, у більшості країн з розвинутою економікою застосовують міжнародні регулятивні акти щодо електронних документів або розроблені свої законодавчі документи на підставі уніфікованих положень міжнародного права. Таким чином, вивчаючи трактування сутності електронних документів у розвинутих країнах, потрібно брати за основу міжнародний досвід.

Визначення поняття «електронний документ» в основних міжнародних нормативно-правових актах неоднозначне. Так, у табл. 1 подано різні трактування цього терміна, що застосовуються у міжнародних нормативно-правових документах.

Як видно, в міжнародних регулятивних документах немає однозначності щодо трактування терміна «електронний документ». Така сама ситуація простежується у вітчизняних нормативно-правових актах.

Першим вітчизняним нормативним актом, що узаконив електронний документ і відповідно електронний документообіг, був прийнятий у 2003 р. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». У цьому Законі фактично було зафіксовано перше нормативне визначення електронного документа, що не змінилося досі. Через поступове зростання частки електронних документів як у загальнодержавній, так і в бізнесовій системі документообігу збільшувалась кількість нормативних документів, що регулювали застосування документів такого формату. Кожен з таких актів давав своє визначення електронному документу. Основні трактування вказаного поняття подано в табл. 2.

Таблиця 1

**Трактатування сутності поняття «електронний документ»
у міжнародних регулятивних документах**

Джерело	Визначення
Уніфікований закон про електронні транзакції, затверджений Конгресом США 1999 р. (<i>Uniform Electronic Transaction Act, 1999</i>) (ел. 1, п. 7, 13)	Електронний документ – це документ, який створений, надісланий, переданий, отриманий або збережений за допомогою електронних засобів.
Закон про електронні підписи у світовій та національній торгівлі, затверджений 106 Конгресом США 24.01.2000 р. (<i>ESIGN Act, 2000</i>) (гл.1. 106. 106)	Електронний документ – це договір або інший документ, створений, надісланий, переданий, отриманий чи збережений за допомогою електронних засобів.
Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23.07.2014 р. про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС (<i>Regulation (EU) No 910/2014, 2014</i>) (ст. 3)	Електронний документ – це будь-який контент, який зберігають в електронній формі, зокрема текст або звук, візуальний чи аудіовізуальний запис.
Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронні передавані записи (2017), затверджений резолюцією Комісії ООН з права міжнародної торгівлі від 13.07.2017 р. (<i>UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records, 2017</i>) (п.3 гл.1)	Електронний документ – це інформація, створена, передана, отримана або збережена за допомогою електронних засобів, у т. ч., за потреби, всю інформацію, логічно чи іншим чином пов'язану між собою, що є частиною документа, незалежно від того, створена вона одночасно з ним чи ні.
Міжнародний стандарт ISO 19005-3:2012 «Управління документами. Формат файлів електронних документів для тривалого зберігання. Частина 3. Використання ISO 32000-1 із підтримкою вбудованих файлів (PDF/A-3)» (<i>ISO 19005-3:2012, 2012</i>) (п. 3.2)	Електронний документ – це електронне представлення орієнтованої на сторінку агрегації тексту, зображень і графічних даних, а також метаданих, необхідних для ідентифікації й розуміння цих даних, що можуть бути відтворені на папері чи інших носіях, а також відображені в електронному вигляді на пристроях відображення без значної втрати їх інформаційне наповнення.
Міжнародний стандарт ISO 32000-2:2020 «Управління документами. Портативний формат документів. Частина 2: PDF 2.0» (<i>ISO 32000-2:2020, 2020</i>) (п. 3.22)	Електронний документ – це електронне представлення орієнтованої на сторінку сукупності текстових і графічних даних, зображень, а також метаданих, необхідних для ідентифікації, розуміння та відтворення цих даних, які можна відтворити на папері чи відобразити без значної втрати інформаційного вмісту.

Таблиця 2

Трактування сутності поняття «електронний документ» у регулятивних актах України

Джерело	Визначення
ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV (2003) (ст. 5)	Електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, у т. ч. обов'язкові реквізити документа.
ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа: Терміни та визначення понять» (2004) (п. 3.33)	Електронний документ – це документ, який створюють та використовують тільки в межах комп'ютерної системи.
Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затверджене рішенням Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30 (2010) (розд. 2, п. 1)	Оригінал електронного документа з обов'язковими реквізитами, що надають йому юридичної сили, в т. ч. з електронним цифровим підписом автора.
Положення про електронні освітні ресурси, затверджене наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 р. № 1060 (2012) (п. 2.1)	Електронний документ – це документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби.
Положення про порядок організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), затверджене постановою Правління НБУ від 30.06.2020 № 90 (2020) (розд. 1, п. 3)	Електронний документ – це будь-який документ (лист / вихідний лист / супровідний лист, запит, наказ, довідка про виїзну перевірку / акт про результати безвиїзного нагляду, інший документ, складений відповідно до вимог цього Положення), що збережений та / або складений в електронній формі і підписаний кваліфікованим(и) електронним(и) підписом(ами) відповідної(их) уповноваженої(их) особи(іб).
Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 (2021) (розд. 1, п. 5)	Електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, який містить обов'язкові реквізити документа, правовий статус якого засвідчено кваліфікованим електронним підписом автора.

Дослідження наукових та нормативно-правових джерел показує, що у них немає єдиного означення поняття «електронний документ». Більшість вітчизняних науковців беруть за основу трактування, подане в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», що було сформульовано ще на початку 2000-х років і не враховує значного технічного прориву і нових реалій розвитку та інформаційного забезпечення бізнесу. Те саме стосується визначень, поданих у вітчизняних регулятивних документах, які фактично повторюють трактування вищезгаданого Закону, лише частково переформулюючи або доповнюючи його. Водночас з огляду на економічний прогрес укладачі міжнародних регуляторних актів розширюють рамки поняття «електронний документ». Проте у їхніх трактуваннях немає однозначності. Відповідно виникає потреба в аналізі цього поняття з урахуванням основних проблемних питань.

Головне неузгодження визначень, поданих у науковій літературі, – це обмеження сфери електронної взаємодії із документами через застосування лише комп'ютера. Адже сьогодні відомо безліч технічних засобів, що мають можливість здійснювати фіксацію даних і продукувати електронні документи, які складно назвати комп'ютерами. Це стосується, зокрема, платіжних терміналів, мобільних телефонів, інших засобів комунікації.

Проблемним аспектом трактування електронних документів у вітчизняних нормативно-правових актах є неодмінна їх прив'язка до матеріального носія. Зараз потрібно враховувати нові реалії електронного документообігу. В сучасних умовах обмін якимось конкретним файлом у мережі може здійснюватися навіть тоді, коли жоден з учасників мережі не має повної версії інформаційного файлу й усі вони обмінюються між собою лише його частинами. За таких умов фіксування задокументованої інформації на матеріальному носії втрачає всякий сенс, оскільки в децентралізованих мережах документи знаходяться у постійному русі.

Окрім того, зараз особливо актуальний розвиток блокчейн-технологій. Зокрема, це стосується «шардінгу» (англ. shard – уламок), що використовується для створення розподіленої системи. На відміну від запровадженої нині системи зберігання на кожному вузлі повної копії бази даних, за допомогою «шардінгу» можливо зберігати дані фрагментарно на окремих вузлах (Вишневський та ін., 2020). Тоді повна база даних формується як мозаїка із окремо збережених частин, що значно збільшує продуктивність усієї системи (Jordan, 2018). За таких умов запис про господарські операції, угоди розподіляється у блоки, що містяться в публічному децентралізованому реєстрі. У такому разі вимога фіксації запису на матеріальному носії виконується дуже умовно через те, що неможливо визначити такий конкретний носій.

Ще один проблемний аспект – наявність у документі обов'язкових реквізитів, оскільки за умови розподілу даних під час зазначення реквізитів у об'єднаній базі після її розподілу вони будуть зберігатися відокремлено. Крім того, не всі електронні документи можуть мати обов'язкові реквізити. Наприклад, для здійснення розрахунків за допомогою безконтактної оплати сам

факт оплати може не підтверджуватися за допомогою кваліфікованого електронного підпису, оскільки кошти можуть списуватися з електронного гаманця прямо без введення ПІН-коду.

Таким чином, потрібно зазначити, що міжнародний підхід до нормативного розуміння електронного документа ширший за вітчизняний. Він більш пристосований до сучасних умов, адже не містить умов необхідності електронного документа бути зрозумілим для візуального сприйняття людиною і не прив'язує документ до матеріального носія. Водночас виникає проблема легітимності таких документів.

Тому, на нашу думку, для електронного документування потрібно використовувати декілька понять, таких як «електронний документ», «цифровий документ» та «електронно-цифровий підтверджувальний документ». Електронний документ – це документ, дані якого фіксуються за допомогою електронних засобів на матеріальних носіях у формі єдиного файлу, які можуть бути відтворені у доступній для сприйняття формі і підтверджуються кваліфікованим електронним підписом. Цифровий документ – документ, дані якого зберігаються за допомогою електронних засобів в одному або кількох відокремлених місцях, об'єднуючись та візуалізуючись під час звернення до документа й підтверджуються кодом-ідентифікатором, QR-кодом з доступом до оригіналу в електронному реєстрі (рис. 2).

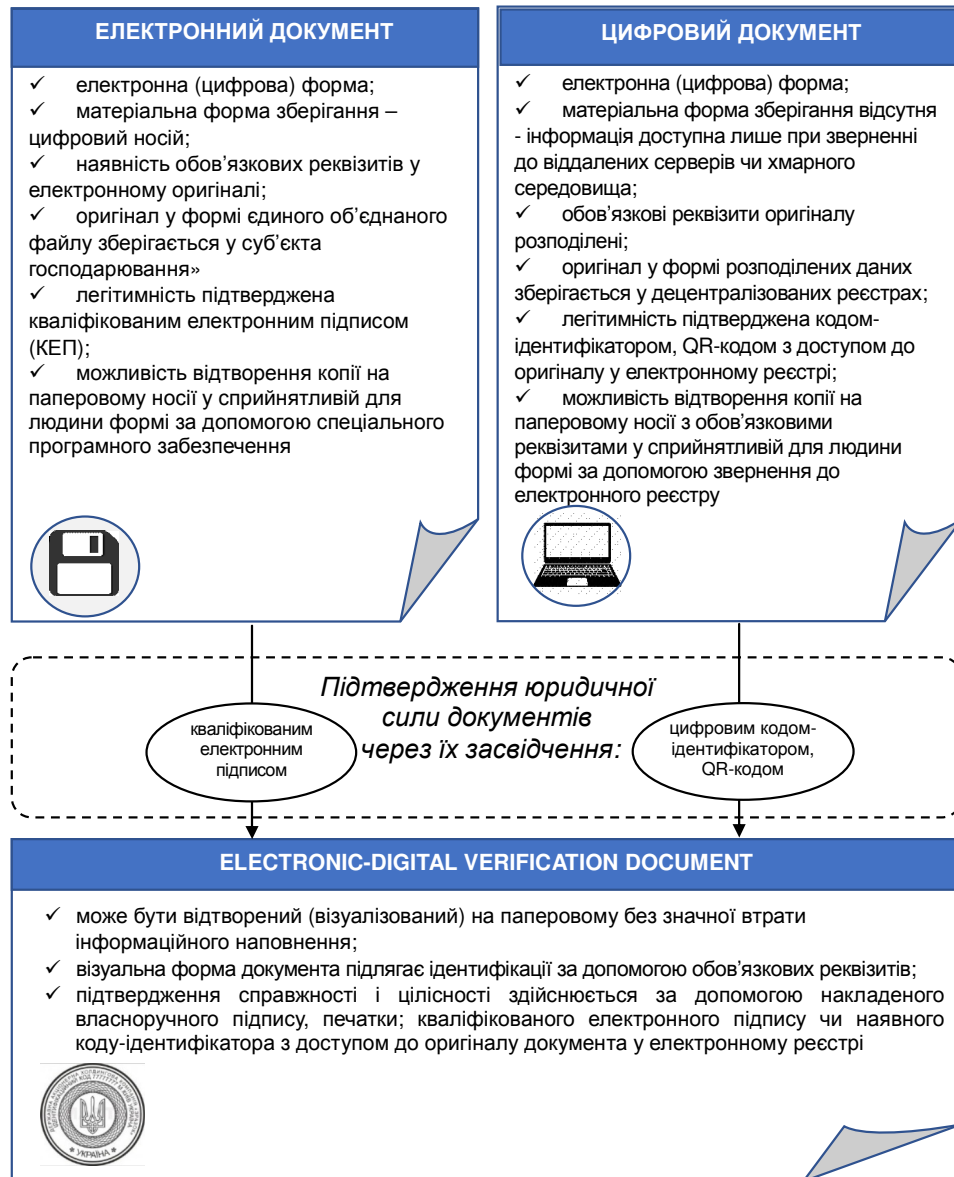
У момент завантаження та візуалізації електронні та цифрові документи перетворюються в електронно-цифрові підтверджувальні документи – електронні чи цифрові документи, що можуть бути візуалізовані на паперовому чи інших носіях, а також відображені в електронному вигляді на технічних пристроях без значної втрати інформаційного наповнення з можливістю їх ідентифікації (за допомогою обов'язкових реквізитів) та підтвердження справжності й цілісності (за допомогою накладеного кваліфікованого електронного підпису чи наявного коду-ідентифікатора з доступом до оригіналу в електронному реєстрі).

Висновки

Новий інформаційний етап економічних відносин характеризується широкими можливостями передачі чи приймання інформації, розширенням сфери діяльності бізнесових одиниць, збільшенням швидкодії та спрощенням інформаційного обміну. У зв'язку з цим, особливо актуальна зміна формату оформлення взаємовідносин, зокрема через використання електронних документів, що привело до збільшення їхньої частки у загальному обсязі документації суб'єктів господарювання. Відповідно виникає потреба у вивченні їхньої сутності, визначенні основних ознак приналежності до електронних документів, оцінюванні вітчизняних та міжнародних нормативно-правових засад визнання легітимності такої документації для визначення єдиних параметрів побудови електронних документів на міжнародному та вітчизняному рівнях.

Рисунок 2

Види документів для здійснення електронного документування

Дослідження наукових та регулятивних актів показало, що немає єдиного означення поняття «електронний документ». Загалом більшість наукових та нормативно-правових джерел в Україні беруть за основу визначення, подане в ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг», яке було сформульоване ще на початку 2000-х років і не враховує різкого технічного прориву та нових реалій розвитку й інформаційного забезпечення бізнесу. Водночас укладачі міжнародних регуляторних актів намагаються розвиватися відповідно до економічного прогресу, розширюючи рамки поняття «електронний документ». Відповідно міжнародні трактування більш пристосовані до сучасних правил формування партнерських стосунків, адже не містять умов щодо необхідності електронного документа бути візуально зрозумілим для сприйняття людиною і не прив'язують документ до матеріального носія. Водночас виникає проблема юридичного підтвердження таких документів через різні способи їх формування і зберігання. Тому, на нашу думку, для трактування електронного документування потрібно використовувати кілька понять, таких як:

- електронний документ – це вид документа, дані якого фіксуються за допомогою електронних засобів на матеріальних носіях у формі єдиного файлу, що можуть бути відтворені у доступній для сприйняття формі і підтверджуються кваліфікованим електронним підписом;
- цифровий документ – це вид документа, дані якого зберігаються за допомогою електронних засобів в одному або кількох відокремлених місцях, об'єднуючись та візуалізуючись у процесі звернення до документа й підтверджуються кодом-ідентифікатором, QR-кодом з доступом до оригіналу в електронному реєстрі;
- електронно-цифровий підтверджувальний документ – це електронний чи цифровий документ, що може бути візуалізований на паперовому чи інших носіях, а також відображений в електронному вигляді на технічних пристроях без значної втрати інформаційного наповнення з можливістю його ідентифікації (за допомогою обов'язкових реквізитів) та підтвердження справжності й цілісності (за допомогою накладеного кваліфікованого електронного підпису чи наявного коду-ідентифікатора з доступом до оригіналу в електронному реєстрі).

Така градація дасть змогу більш чітко окреслити сферу застосування сформованих в електронному вигляді документів, а також визначити їх місце і роль як з позиції економічної доцільності, так і щодо правової легітимності.

Список використаної літератури

- Бутинець, Т. А. (2001). *Документування в системі бухгалтерського обліку: теорія і методологія* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук, Інститут аграрної економіки Української академії аграрних наук. Облік-Прес. <https://oblik.press/dokumentuvannya-v-systemi-buhgalterskogo-obliku-teoriya-i-metodologiya/>
- Вишневський, В. П., Гаркушенко, О. М., Князев, С. І., Липницький, Д. В., & Чекіна, В. Д. (2020). *Цифровізація економіки України: Трансформаційний потенціал* : монографія (ред. : В. П. Вишневський та С. І. Князев). Академперіодика. <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.398.188>
- Голячук, Н. В. (2012). *Інформаційні системи і технології в обліку і аудиті*. РВВ ЛНТУ.
- ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять: затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.05.2004 р. № 97. (2004). http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=68311
- Дутов, М. (2002). Сравнительный анализ европейского законодательства в области электронного документооборота [російською мовою]. *Підприємництво, господарство і право*, 8, 25-28.
- Івахненко, С. В. (2008). Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. *Знання*.
- Плаксієнко, В. Я., Назаренко, І. М., Жадько, К. С., & Гаркуша, С. А. (2021). *Електронна бухгалтерія* : підручник. Центр учбової літератури.
- Положення про автоматизовану систему документообігу суду: затверджене рішенням Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10#Text>
- Положення про електронні освітні ресурси: затверджене наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 р. № 1060. (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#Text>
- Положення про порядок організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): затверджене постановою Правління Національного банку України від 30.06.2020 № 90. (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0090500-20#Text>

- Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
- Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
- Янчев, А. В. (2015). *Електронний документообіг: Методологія та організація* : монографія. ХДУХТ.
- Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community Framework for Electronic Signatures (Electronic Signatures Directive). (1999). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/93/oj>
- Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce). (2000). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/31/oj>
- Electronic signatures in global and national commerce act. (ESIGN). Public Law 106–229, 114 Stat. 464, enacted June 30, 2000, 15 U.S.C. ch. 96. (2000). <https://www.fdic.gov/resources/supervision-and-examinations/consumer-compliance-examination-manual/documents/10/x-3-1.pdf>
- Forrester Consulting. (2020). *How digital document processes are shifting from best practice to business necessity*. <https://www.adobe.com/content/dam/dx-dc/pdf/ue/forrester-digital-documents-business-necessity-ue.pdf>
- Huttenlocher, D., & Moll, A. (2000). On DigiPaper and the dissemination of electronic documents. *D-lib Magazine*, 6 (1). <https://doi.org/10.1045/january2000-moll>
- Imamnazarovna, A. N. (2020). Aspects of legal regulation of electronic document and electronic document circulation in business. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 2 (11), 8-14. <https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume02Issue11-02>
- ISO 19005-3:2012(en) Document management — Electronic document file format for long-term preservation — Part 3: Use of ISO 32000-1 with support for embedded files (PDF/A-3). (2012). <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:19005:-3:ed-1:v1:en>
- ISO 32000-2:2020(en) Document management – Portable document format – Part 2: PDF 2.0. (2020). <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:32000:-2:ed-2:v1:en>

- Jordan, R. (2018, Jan 10). *How to scale ethereum: Sharding explained*. Medium. <https://medium.com/prismatic-labs/how-to-scale-ethereumsharding-explained-ba2e283b7fce>
- Kushybek, S. (2021). International legal regulation of electronic document circulation. *Historia I Świat*, 10, 365–374. <https://doi.org/10.34739/his.2021.10.18>
- Kussainova, A. K., Kussainov, D. O., Zhumagulov, B. S., Simtikov, Zh. K., & Zhangutin, B. O. (2020). Legal issues for electronic documents workflow regulation. *Law, State and Telecommunications Review*, 12 (1), 293–318. <https://doi.org/10.26512/lstr.v12i1.30010>
- Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/910/oj>
- UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records. UNITED NATIONS. (2017). https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_transferable_records
- Uniform Electronic Transaction Act (UETA) drafted by the National Conference of Commissioners on Uniform State Laws and by it approved and recommended for enactment in all the states at its Annual Conference Meeting in its one-hundred-and-eighth year in Denver, Colorado. July 23–30, 1999. (1999). <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=2c04b76c-2b7d-4399-977e-d5876ba7e034>
- Varbanova, G. (2020). *Legal regime of electronic documents*. Dangrafik.

Отримано: 17 січня 2023 р.
Рецензовано: 24 січня 2023 р.
Рекомендовано до друку: 6 лютого 2023 р.